

Михајло ВУЧИЋ*

Институт за међународну политику и привреду, Београд

УНИВЕРЗАЛНО ПРАВО ДРЖАВЕ НА САМООДБРАНУ У ОСОБЕНОМ КОНТЕКСТУ РАТА У СИРИЈИ

Апстракт: Рат у Сирији довео је до иновативних тумачења неких класичних правних института због специфичног контекста у коме се одвија. Право на самоодбрану сваке државе је универзално право које следи из природног права државе на постојање. Међутим, особеност рата у Сирији довела је и до особеног тумачења овог права. То особено тумачење се нашло у сукобу са природним правом сваке државе на сувереност. Ако би се признало право на употребу силе нападнуте државе на територији друге државе са чије је територије напад извршио неки недржавни субјекат, то би захтевало примену низа корака којима би се та примена силе морала ограничити. Овај рад указује на могуће путеве којима би се та два, хијерархијски једнака права могла помирити.

Кључне речи: *право на самоодбрану, употреба силе, сувереност, Сирија.*

1. УВОД

Право сваке суверене државе на самоодбрану од оружаног напада на њен суверенитет и територијални интегритет саставни је део природног права сваке суверене државе на постојање. Ово право је овековечено чланом 51. Повеље Уједињених Нација (УН) у коме се дословно каже: „Ништа у овој Повељи не умањује урођено право на индивидуалну или колективну самоодбрану у случају оружаног напада против члана Уједињених нација, док Савет безбедности не предузме мере потребне за очување међународног мира и безбедности. О мерама које предузму чланови при вршењу овога права на самоодбрану биће одмах извештен Савет безбедности и оне неће ни на који начин да доведу у питање овлашћења и одговорност Савета безбедности да по овој Повељи предузме у свако доба такву акцију ако је сматра нужном ради одржања или васпостављања међународног мира и безбедности“. Право на

* Научни сарадник, mihajlo@diplomacy.bg.ac.rs

самоодбрану је природно право,¹ ограничено обичајним начелима непосредности, потребе и сразмерности.²

Из ове дефиниције видљиво је да садржина права није прецизно одређена. Пре свега недовољно је јасно шта се све подразумева под „оружаним нападом“. Та отворена могућност тумачења појма оружани напад омогућила је појединим државама да под нападом подразумевају не само већ започету или непосредно предстојећу оружану акцију, већ и претњу која је у домену потенцијалног. Још шире тумачење односило би се на ситуацију када недржавни субјекти који делују са територије једне суверене државе нападну другу државу. Право на самоодбрану је тада ограничено док држава са чије територије је извршен напад не испуни своју државну одговорност. Начело државне одговорности налаже свим државама да штите не само своје грађане од повреда њихових људских права и злочина које чине недржавни субјекти, већ и да штите друге државе од оружаних напада који могу да потекну са њихове територије у организацији тих недржавних субјеката.³

Такосу Сједињене америчке државе напале ваздушним путем циљеве Ал-Каиде и Исламске државе у Сирији иако никада нису питале сиријску владу за дозволу за напад на те недржавне субјекте на њеној територији. Насупрот томе, ваздушни удари против истих организација у Ираку били су оправдани јер је ирачка влада сама затражила војну интервенцију како би се окончала претња по њен интегритет од стране ових актера. Дакле, употреба силе у Сирији била је незаконита јер није имала ни пристанак сиријске владе ни одобрење Савета безбедности УН. Овај чланак говори о томе како оправдање за употребу силе у случају када је нека држава немоћна или невољна да спречи деловање недржавних субјеката на својој територији које угрожава безбедност друге државе не испуњава услове за примену права на самоодбрану. Овај посебан контекст у односу на класичну ситуацију права на самоодбрану која је била идеја водиља формулације из чл. 51. Повеље можда представља случај неке нове норме права на употребу силе у настанку, али је то за сада само

¹ D. W. Bowett, *Self-Defense in International Law*, Lawbook Exchange, Cambridge, 1958, pp. 150-152; видети слично и код A- D'Amato, „Israel's Air Strike upon the Iraqi Nuclear Reactor“, *American Journal of International Law*, vol. 77, 1983, pp. 584-585, или A. Abass, *Regional Organizations And The Development Of Collective Security*, Hart Publishing, Bristol, 2004, p. 129.

² M. C. Alder, *The Inherent Right of Self-Defense in International Law*, Springer Netherlands, 2013, p. 79.

³ International Law Commission, *Report on the Work of Its Fifty-Third Session*, U.N. Doc. A/56/49, at 2, 2001, http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf, 20.4.2018.

магловита будућност. Зато је свако позивање на право на самоодбрану у овом контексту само злоупотреба тог права, а не и широко тумачење оригиналног права које се и даље креће у његовим границама.

У складу са тим, први део рада посвећен је природи претње коју недржавни субјекти попут Исламске државе представљају по безбедност држава које се позивају на право на самоодбрану, попут САД и великих европских сила које су искусиле њихове терористичке нападе. Други део критички ће размотрити недостатке могућих противмера које према оваквим нападима међународно право ставља на располагање угроженим државама. Трећи део посвећен је прегледу правила о одговорности државе које за собом повлачи право на сувереност, а четврти се усредсређује на тест критеријума „невољне или немоћне“ државе који се узима као оправдање за коришћење права на самоодбрану.

2. ПРИРОДА ПРЕТЊЕ

Питање које се поставља је да ли међународно право дозвољава употребу силе против недржавних субјеката на територији друге суверене државе, сликовито, ако сте САД и сматрате се угроженим, да ли можете непозвани напасти територију Сирије да бисте уништили Исламску државу? Аутори који оправдавају овакве потезе тврде да је таква употреба силе дозвољена као самоодбрана на основу Повеље УН и природног права.⁴ У складу са тим схватањем, САД, Турска, Француска, Велика Британија, али и Русија су извеле многе противнападе на Исламску државу у пограничним областима Сирије. Напади нису били много делотворни у сузбијању деловања Исламске државе,⁵ управо због ограничења која међународно право намеће таквим противнападима.

Да ли је претња у тим ситуацијама оправдавала коришћење права на самоодбрану? Да бисмо одговорили на то питање морамо прво да видимо да ли су активности Исламске државе одговарале дефиницији оружаног напада. Резолуције СБ УН 1368 и 1373, усвојене након догађаја од 11. септембра дефинишу да оружани напад може да значи и напад великих размера од стране недржавних субјеката. Напади Исламске државе на европске државе несумњиво су били великих размера, јер су за

⁴Види S. A. Sliney, „Right to Act: United States Legal Basis Under the Law of Armed Conflict to Pursue the Islamic State in Syria“, *University of Miami National Security & Armed Conflict Law Review*, vol. 6, no. 1, 2015, pp. 2-3.

⁵R. Estes et al, „Social Development Trends in the Fertile Crescent Region: Jordan, Iraq, Lebanon and Syria“, Н. Tiliouine, R. Estes (Eds.), *The State of Social Progress of Islamic Societies: Social, Economic, Political, and Ideological Challenges*, Springer International Publishing, 2016, p. 199.

последницу имали мноштво жртава и велику материјалну штету. Истовремено, озбиљне претње истим врстама напада биле су упућене ка САД. То, међутим, не значи да Резолуције 1368 и 1373 дозвољавају једностране нападе које држава врши против недржавних субјеката који се налазе на територији друге државе. Нити то значи да би једнострана акција у том смеру била универзално прихваћена као прихватљива и легитимна. Имамо примера у којима је СБ УН изричито осудио употребу силе од стране једне државе против недржавног субјекта на територији друге. Такав је случај, рецимо, био када су израелске снаге баш на територији Сирије 2003. године уништиле палестински камп за обуку оружаних група, иако се Израел управо позивао на самоодбрану да би легитимисао акцију својих снага.⁶ То би значило да држава мора да се консултује са међународним телима која су надлежна за примену силе, попут СБ УН, чији би пристанак дао законитост и легитимитет датој акцији. Тако је рецимо било урађено приликом напада на Ал-Каиду у Авганистану 2001. године.

Са друге стране, многи аутори тврде да је право на самоодбрану из чл. 51 нешто што стоји ван надлежности СБ УН. Тај став се ослања на идеју да је право на самоодбрану природно право које је старије од Повеље УН и целог система створеног њоме, што се види и из чињенице да чл. 51 нигде не помиње претходно одобрење СБ УН за реакцију у самоодбрани.⁷ Уосталом, и Међународни суд правде (МСП) је у случају *Никарагва* истакао како ништа у формулацији чл. 51 не спречава угрожену државу да врши своје природно право на самоодбрану.⁸ Међутим, чл. 51 изричито помиње да „о мерама које предузму чланови при вршењу овога права на самоодбрану биће одмах извештен Савет безбедности“, што значи да се право на самоодбрану мора вршити на транспарентан начин, и траје само колико је неопходно потребно да се непосредно предстојећа опасност од оружаног напада отклони. Све време вршења тог права СБ УН је и даље судија који одлучује о легитимности акције предузете у самоодбрани, јер Повеља УН не дозвољава нападнутој држави да се коришћењем овог права претвори у агресора. Уз такву контролу и одобрење, ништа не спречава неку државу да употреби силу против државе која пружа уточиште терористима или

⁶К. Trapp, *State Responsibility for International Terrorism*, Oxford University Press, Oxford, 2011, p. 58.

⁷У. El-Ayouty, *Perspectives on 9/11*, Praeger, 2004, p. 57.

⁸Како то добро примећује Т. Ruys, *Armed Attack and Article 51 of the Un Charter: Evolutions in Customary Law and Practice*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010, p.484.

против територије неке државе на којој су ефективну контролу остварили недржавни субјекти.

3. МОГУЋЕ ПРОТИВМЕРЕ

Међународно право је доста конфузно кад су у питању мере које се могу предузети као одговор на оружани напад недржавног субјекта који делује на територији неке државе против друге државе. Важна је разлика између ситуације када држава са чије се територије предузима оружани напад такав напад подржава и ситуације када је она само немоћна или невољна да напад спречи. У првом случају ствар је јасна. У другом, поставља се питање да ли би чак и одговор на оружани напад који одобри СБ УН био оправдан с обзиром да би се тиме нарушио суверенитет државе на чијој се територији налази недржавни субјект. Наравно, може се рећи да је тај суверенитет већ повређен чињеницом да је дати недржавни субјект окупирао део територије те државе и одатле несметано изводи оружане нападе. У том случају, право на самоодбрану било би супротстављено праву на сувереност сваке државе. Оба ова права су истог ранга у смислу хијерархије норми међународноправног поретка. Међународно право нам ништа не говори чему треба дати предност у оваквој ситуацији. Зато се морамо осврнути на питање шта за право на самоодбрану може да значи када је нека држава невољна или немоћна да спречи делатности недржавних субјеката на својој територији. Да би очувала своје право на сувереност, свака држава мора логично да настоји да на сваки начин очува монопол на примену силе на целој својој територији. Међутим, Повеља УН, као ни друга правила међународног права ништа не говоре шта се са сувереношћу дешава када држава не примећује постојање недржавних субјеката на својој територији, занемарује опасност од њих по друге државе, или оклева, или чак и не жели да предузме против њих никакву оружану акцију.

У већ помињаном тумачењу права на самоодбрану у случају *Никарагва*, али и у случају изградње зида на палестинској територији, право на самоодбрану не зависи од извора из којег потиче напад.⁹ Дакле, сила би била дозвољена против територије државе на којој се налази недржавни субјект који контролише део територије и несметано изводи оружане нападе са те територије. Сила би на основу права на самоодбрану могла да буде примењена како против оружаног напада који је већ

⁹W. C. Banks, *Counterinsurgency Law: New Directions in Asymmetric Warfare*, Oxford University Press, Oxford, 2013, p. 263.

започео тако и против напада који непосредно предстоји – такозвана превентивна самоодбрана.¹⁰

Треба истаћи и да државе на основу чл. 51 имају право и на колективну самоодбрану, која је „скуп појединачних права на самоодбрану у случају да су претње по државну безбедност у заједничкој вези“.¹¹ Ако постоји блиска веза између два или више ентитета по међусобној угрожености они могу деловати у колективној самоодбрани. Колективна безбедност је основно начело које стоји иза забране употребе силе и инсистирања на мирном решавању спорова из Повеље УН. Насилне операције које одобри СБ УН могу да буду усмерене против било које државе или другог субјекта међународних односа, па чак и оружане групе која контролише неку територију.

4. ОДГОВОРНОСТ СУВЕРЕНЕ ДРЖАВЕ

Свако право има свој корелатив у виду обавезе које га прати. Тако и право на сувереност не може да постоји без извесних обавеза које суверен мора да испуњава. Тако свака држава има одговорност да штити своје становништво од повреда људских права, етнички сукоба, тешких злочина. Такође, Комисија за међународно право је у свом истраживању о одговорности држава у међународном праву утврдила да је држава одговорна за радње, и последице тих радњи, сваког појединца или групе која се налази на њеној територији или делује у њено име или уз њену подршку.¹² Према томе, држава са чије територије се изводе терористички напади против друге суверене државе била би одговорна за те нападе ако на било који начин подржава терористе. Стога би држава жртва тих напада могла да у самоодбрани употреби силзу против таквих терористичких напада. Међутим, када недржавни субјекти – терористи делују независно од воље државе домаћина, ситуација се компликује. Другачија је ситуација када је држава домаћин жељна и способна да терористичке активности сузбије него када и поред добре воље то није у стању. Тако, на примеру Сирије, активности против Исламске државе од стране сиријске владе биле би довољне да отклоне опасност по државе које су угрожене активностима ове организације. Међутим, у стварности сиријска влада није била вољна да сарађује са овим државама. И поред

¹⁰С. Tams, „The Use of Force against Terrorists“, *European Journal of International Law*, vol. 20, no. 2, 2009, pp. 359-360.

¹¹G.M. Kutting, *Conventions, Treaties and other Responses to Global Issues*, EOLSS Publishers Co Ltd, p. 40, 2009.

¹²*Articles on Responsibility for State for Internationally Wrongful Acts*, art. 8, U.N. Doc. A/56/10 (2001).

више пута поновљене одлучности да елиминише Исламску државу са своје територије, Сирија то до сада није била у могућности да учини.¹³ Међутим, то истовремено не значи да је немоћ или невољност Сирије да спречи деловање Исламске државе аутоматски довела до њене одговорности за све оружане нападе које ова организација предузме. Тако да би напад на њену територију ради напада на Исламску државу био и напад на суверенитет Сирије. Шта онда преостаје држави која буде објект оружаног напада? Каква је уопште одговорност Сирије у односу на активности Исламске државе? Комисија за међународно право сматра да би одговорност државе постојала ако би се могло доказати да је нека група особа фактички дошла у могућност да врши власт у одсуству званичних државних власти или ако званичне власти пропуштају да власт врше, а постојеће околности налажу вршење те власти.¹⁴ С обзиром да је Исламска држава у једном тренутку контролисала велике делове сиријске државе, а сиријска влада није предузимала делотворне нападе против ње, следило би да сиријска влада није испунила своју обавезу државне одговорности. Можда се може говорити о нехату Сирије који је посредно довео до јачања и ширења Исламске државе, што значи да је Сирија на основу нехатне одговорности посредно одговорна и за нападе које Исламска држава планира, организује и предузима са њене територије. На те нападе би нападнута држава имала право да, на основу самоодбране реагује тако што би напала Исламску државу на територији Сирије, јер је Сирија прекршила своју обавезу да контролише терористичке организације и спречи их да заузму њену територију.

Дакле, напад на територију Сирије у крајњој линији био би последица њеног недостатка воље или способности да суверено влада на својој територији. Да би такав напад могао да се спроведе у складу са важећим међународним правом потребно је да се прецизно дефинише када и под којим условима долази до ове неспособности или невољности.

5. НЕВОЉНОСТ ИЛИ НЕСПОСОБНОСТ ДРЖАВЕ ДА СУВЕРЕНО ВЛАДА СВОЈОМ ТЕРИТОРИЈОМ

Било да је у питању неспособност или невољност државе да спречи масовно кршење права својих грађана или предузимање оружаных напада са њене територије, као последица мора да се појави њена одговорност за такву ситуацију. Да ли је, међутим, та одговорност и довољно оправдање

¹³W. Young, D. Stebbins, B. A. Frederick, *Spillover from the Conflict in Syria*, RAND Corporation, Santa Monica, 2014, p. 43.

¹⁴*Report of the Commission to the General*, Ch. 1 Art. 9 [2001], U.N. Doc. A/CN.4/SER.A/2001.

за употребу силе против њене територије? Одговор на ово питање покушаћемо да дамо у неколико корака.

Прво, ако постоји дозвола државе која је невољна или немоћна да нека друга држава или група држава употреби силу на њеној територији против недржавног субјекта који предузима оружане нападе, никакве дилеме нема, сила је законита.¹⁵ Ако дозвола буде ускраћена, неко решење би било да се предузме заједничка акција државе домаћина са државом жртвом напада. Таква заједничка акција би помирила суверенитет државе домаћина са правом на самоодбрану државе жртве. Заједничка војна команда и узајамна размена података били би корисни механизми ове сарадње.

Други корак, од велике важности, јесте да се утврди колико је претња заиста озбиљна. На пример, колико је та недржавна организација заиста снажна у смислу оружја, људства и других војних ресурса којима располаже, односно каква је снага војске државе домаћина која се може супротставити овој организацији. Држава жртва која се решава на интервенцију морала би да води рачуна да приликом њених операција у евентуалној интервенцији не буде неоправданих цивилних жртава. Ту долазимо поново до закључка да би једино заједничка војна акција државе домаћина и државе жртве могла да доведе до срећног исхода по цивиле, јер би само тако оружана интервенција била снабдевена свим потребним подацима неопходним за успех.¹⁶

Држава жртва може и да затражи од државе домаћина да једнострано предузме акцију против недржавног субјекта на својој територији, ако држава домаћин одбије дозволу за интервенцију државе жртве или заједничку акцију. Неиспуњавање овог захтева појачало би утисак да држава домаћин није способна или вољна да се обрачуна са претњом коју представља недржавни субјект.¹⁷ Ако би захтев био испуњен, добри односи међу две државе остали би очувани, а држава домаћин не би могла да буде оптужена да не испуњава своје обавезе. Наравно, захтев би морао да буде временски ограничен неким разумним временским периодом током кога би држава домаћин могла да предузме војну акцију. Ако у том року она не би ништа предузела сматрало би се да је захтев за употребом силе државе жртве оправдан.

Способност државе домаћина да се обрачуна са претњом коју представља недржавни субјект је овде од кључне важности. Да ли држава домаћин располаже адекватним војним снагама да се делотворно бори

¹⁵A. Deeks, "Unwilling or Unable: Toward a Normative Framework for Extraterritorial Self-Defense", *Virginia Journal of International Law*, Vol. 52, No. 3, p. 483, 2012.

¹⁶*Ibid.*, p. 521.

¹⁷*Ibid.*

против ове претње? Држава жртва свакако треба да пружи помоћ у логистици, оружју и новцу ако сматра да би то увећало капацитете државе домаћина за обрачун са претњом. Наравно, тешко је очекивати да би држава домаћин отворено признала да није у стању да се делотворно обрачуна са претњом јер би то признање открило колико је њена војна моћ мала.

Свакако да је за легитимност акције државе жртве битно да прикупи дипломатску подршку већег дела међународне заједнице пре него што се одлучи на акцију. Међутим, то истовремено и не значи да би сама акција била законита. Дипломатски односи између државе жртве и државе домаћина су од великог утицаја на решавање питања интервенције. Што је историја међусобних односа боља и богатија, то ће и интервенција или сарадња у заједничкој борни бити пре могућа.

Сви ови кораци представљају низ могућности које могу да доведу до остварења права на самоодбрану од претњи нападом или напада недржавних субјеката, а да притом не буде нарушено право на суверенитет државе која није вољна или није способна да се са тим субјектима који делују на њеној територији сама обрачуна. Прибегавање употреби силе од стране државе жртве било би крајње средство. Претходно морају бити исцрпљени сви дипломатски и други мирољубиви канали сарадње са државом домаћином у санирању претње. Опет, чак и да сила буде употребљена као крајње средство, она мора да има широку подршку међународне заједнице и да буде савршено у складу са *ius in bello*. Последње и најважније, морају се поставити касни критеријуми и правила како да држава жртва и држава домаћин заједнички користе силу против недржавног субјекта на територији државе домаћина.

Применимо сада сва ова општа правила на посебан контекст рата у Сирији. Сиријски суверенитет је већ нарушен деловањем Исламске државе, а сиријска влада није била вољна или способна да поврати територију коју је Исламска држава заузела. Према томе, она није испунила своје обавезе које има на основу суверених права, и својим нехатом доприноси јачању претње од Исламске државе. Сирија чак није у стању ни сопствене грађане да заштити од деловања Исламске државе. Тако да је међународна заједница морала нешто да предузме поводом случаја Сирије.

Шта се међутим догодило? Прво, САД нису уопште затражиле дозволу за интервенцију од владе Сирије.¹⁸ Штавише, сиријска влада је оштро и у континуитету протестовала против употребе силе од стране

¹⁸J. d'Aspremont, „The Decay of Modern Customary International Law in Spite of Scholarly Heroism“, G. Z. Capaldo (ed.), *The Global Community Yearbook of International Law and Jurisprudence 2014*, Oxford, Oxford University Press, 2015, p. 10.

САД на њеној територији.¹⁹ 2014. године, неке изјаве сиријских министара међу којима је навођен и министар спољних послова Валид Ал Моалем САД су тумачиле као прећутно одобрење за употребу силе против Исламске државе на територији Сирије,²⁰ али упорно испољаван непријатељски став сиријске владе над војним деловањем САД на њеној територији негирао је све те претходне нетачне интерпретације и потврдио да сагласност никада није постојала. Дакле, то значи да Сирија није нимало вољна да сарађује са САД у борби против Исламске државе нити било којег другог недржавног субјекта на својој територији.

САД су морале зато да процене колико је озбиљна претња од Исламске државе и да се у складу са тим адекватно поставе. Међутим, општи је утисак да су САД у периоду 2014–2015. године у великој мери игнорисале претњу од Исламске државе док се она ширила по Леванту.²¹ Такође, процена о броју бораца ове организације била је седам пута мања од реалне. Прецизна процена претње је потребна да би се склопио делотворни план за елиминацију претње.²²

САД су додуше неколико пута позвале Сирију да употреби силу против Исламске државе, али сиријска влада, растрзана грађанским ратом, то никако није била у стању да постигне. САД су процениле да је немоћ сиријске владе узрокована њеним недостатним војним капацитетим и стога су се решиле на интервенцију.²³

САД притом користе ваздушне нападе као средство борбе против упоришта Исламске државе. Међутим, делотворност ових напада је упитна. Копнени напади још увек нису предузети и нема назнака да ће бити у догледно време. САД користе нападе дронава, као и посреднике попут курдских екстремиста и коалиције европских земаља.²⁴

У прошлости, односи између САД и Сирије нису били добри, поготово за време владавине Башара Ел-Асада. Асадов режим је одувек

¹⁹K. Reilly, „Bashar al-Assad Criticizes U.S. as 'Not Serious' About Defeating ISIS“, TIME (July 14, 2016), <http://time.com/4405881/bashar-alassad-syria-interview-isis/>, 20.4.2018.

²⁰S.A. Sliney, „Right to Act: United States Legal Basis under the Law of Armed Conflict to Pursue the Islamic State in Syria“, *op. cit.*, pp. 12-13.

²¹Види на пример Е. Gilboa, „Public Opinion and Obama's Foreign Policy“, Е. Inbar, J. Rynhold (eds.), *US Foreign Policy and Global Standing in the 21st Century*, pp. 73–74, 2016); D. Morris, Е. McGann, *Armageddon: How Trump Can Beat Hillary*, Humanix Books, 2016, p. 106.

²²L. Westra, S. Juss, T. Scovazzi, *Towards a Refugee Oriented Right of Asylum*, Routledge, 2016, p. 98.

²³J. d'Aspremont, „The Decay of Modern Customary International Law in Spite of Scholarly Heroism“, *op. cit.*, pp. 10-12.

²⁴H. Binnendijk, *Friends, Foes, and Future Directions: U.S. Partnerships in a Turbulent World*, Rand Corporation, 2016, pp. 100-150.

показивао већу политичку наклоност према Русији, стварајући неку врсту тројног савезништва Русија-Сирија-Иран у региону Блиског истока које је супротстављено у решавању безбедносних питања плановима САД. Уосталом, оваква констелација снага реликт је још из времена хладног рата.²⁵ Поред тога, арапско-израелски сукоби након 1967. године и током 1970-тих су испровоцирали непријатељство Сирије према Израелу и његовом главном савезнику – Америци. То дубоко непријатељство спречава сарадњу у решавању проблема Исламске државе.

Дакле, можемо закључити да Сирија јесте невољна или неспособна да ссе суверено обрачуна са претњом коју представља Исламска држава. САД имају зато право на самоодбрану од Исламске државе. Међутим, оне би морале да добију сагласност сиријске владе за коришћење силе на њеној територији и да приликом такве интервенције поштују правила међународног хуманитарног права. Свакако да је обрачун са организацијама попут Исламске државе интерес свих држава међународне заједнице, јер оне представљају претњу миру и безбедности где год да се појаве и делују.

6. ЗАКЉУЧАК

Међународна заједница не признаје употребу силе једне државе на територији друге. Ако држава која напад трпи није дала изричиту и слободну сагласност за употребу силе на њеној територији, та употреба представља повреду територијалног интегритета и суверенитета државе која трпи напад чак и онда када се сила предузима против недржавних субјеката на њеној територији. На први поглед, такав став наводи на закључак да је право на самоодбрану државе која примењује силу, признато иначе чл. 51 Повеље УН, скрајнуто зарад стављања у први план територијалног интегритета и суверенитета. Поготово ако недржавни субјекти на терену ојачају много и постану глобална претња, а притом међународна заједница не реагује услед неодлучности, изгледало би да спречавање примене силе у самоодбрани није нимало оправдано. Јер, ако је природно право сваке угрожене државе да употреби силу у самоодбрани, једини ефикасан начин да се то природно право оствари када државу угрожавају тако моћни недржавни актери јесте да се они директно нападну на територији државе коју користе за своје активности, или да се нападну преко неког другог недржавног актера, посредника, који званично не би био у вези са угроженом државом. У оба случаја

²⁵О историји дипломатских односа Сирије и САД види W. Beling, *The Middle East: Quest for an American Policy*, State University of New York Press, 1973, p. 158.

угрожена држава би остваривала своје природно право на самоодбрану употребом силе. Међутим, такво решење би узроковало тешке последице по мир и стабилност у региону, поготово у случају овог другог примера када се угрожена држава обрачунава са претњом путем посредника.²⁶ Такође, људска права цивилног становништва на тој територији доживела би тешка и масовна кршења, јер недржавни актери не поштују обавезе међународног права, иако се правила Повеље УН и обичајног права примењују и на њих.

Све ове тешкоће произлазе, као што је приказано у чланку, услед чињенице да међународно право не даје никаква упутства како се понашати у случају оружаног сукоба између државе и недржавног субјекта који се налази на територији друге суверене државе. Зато се недржавни субјекти одлучују да прекораче своја правна овлашћења за употребу силе у самоодбрани. Неопходно је да се што пре утврде јасна међународноправна правила која би на делотворан и прагматичан начин уредила све врсте сукоба овог типа. Притом та правила морају да поштују суверенитет држава које су умешане у сукоб. Нека делотворна и прагматична решења морају да постоје како би се предупредили проблеми који настају са slabим или пропалим државама, а да се не нарушава њихов суверенитет. Поготово овде мислимо на државе које су непосредно или посредно умешане у оружани сукоб. Таква правила би штитила ове „државе у распаду“ и од недржавних субјеката које их угрожавају изнутра и од претерано ревносних интервенциониста споља који се услед деловања тих недржавних субјеката и сами осећају угрожено.

²⁶Више о овим „ратовима преко посредника“ види у занимљивом чланку А. Mumford, „Proxy Warfare and the Future of Conflict“, *The Rusi Journal*, Vol. 158, Issue 2, 2013, pp. 40-46.

ЛИТЕРАТУРА

Abass A., *Regional Organizations And The Development Of Collective Security*, Hart Publishing, Bristol, 2004.

Alder M. C., *The Inherent Right of Self-Defense in International Law*, Springer Netherlands, 2013.

Banks W. C., *Counterinsurgency Law: New Directions in Asymmetric Warfare*, Oxford University Press, Oxford, 2013.

Beling W., *The Middle East: Quest for an American Policy*, State University of New York Press, 1973.

Binnendijk H., *Friends, Foes, and Future Directions: U.S. Partnerships in a Turbulent World*, Rand Corporation, 2016.

Bowett D. W., *Self-Defense in International Law*, Lawbook Exchange, Cambridge, 1958.

D'Amato A., „Israel's Air Strike upon the Iraqi Nuclear Reactor“, *American Journal of International Law*, vol. 77, 1983, pp. 584-588.

D'Aspremont J., „The Decay of Modern Customary International Law in Spite of Scholarly Heroism“, G. Z. Capaldo (ed.), *The Global Community Yearbook of International Law and Jurisprudence 2014*, Oxford, Oxford University Press, 2015.

Deeks A., „Unwilling or Unable: Toward a Normative Framework for Extraterritorial Self-Defense“, *Virginia Journal of International Law*, Vol. 52, No. 3, 2012, p.483.

El-Ayouty Y., *Perspectives on 9/11*, Praeger, 2004.

Estes R. et al., „Social Development Trends in the Fertile Crescent Region: Jordan, Iraq, Lebanon and Syria“, H. Tiliouine, R. Estes (Eds.), *The State of Social Progress of Islamic Societies: Social, Economic, Political, and Ideological Challenges*, Springer International Publishing, 2016.

Gilboa E., „Public Opinion and Obama's Foreign Policy“, E. Inbar, J. Rynhold (eds.), *US Foreign Policy and Global Standing in the 21st Century*, 2016.

International Law Commission, *Report on the Work of Its Fifty-Third Session*, U.N. Doc.A/56/49, 2001.

International Law Commission, *Articles on Responsibility for State for Internationally Wrongful Acts*, U.N. Doc. A/56/10 (2001).

Kutting G.M., *Conventions, Treaties and other Responses to Global Issues*, EOLSS Publishers Co Ltd, 2009.

Morris D., E. McGann, *Armageddon: How Trump Can Beat Hillary*, Humanix Books, 2016.

Mumford A., „Proxy Warfare and the Future of Conflict“, *The Rusi Journal*, Vol. 158, Issue 2, 2013, pp. 40-46.

ReillyK., „Bashar al-Assad Criticizes U.S. as 'Not Serious' About Defeating ISIS“, TIME (July 14, 2016), <http://time.com/4405881/bashar- Assad-syria-interview-isis/>, 20.4.2018.

RuysT., *Armed Attack and Article 51 of the Un Charter: Evolutions in Customary Law and Practice*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010.

Sliney S. A., „Right to Act: United States Legal Basis Under the Law of Armed Conflict to Pursue the Islamic State in Syria“, *University of Miami National Security & Armed Conflict Law Review*, vol. 6, no. 1, 2015, pp. 1.

TamsC., „The Use of Force against Terrorists“, *European Journal of International Law*, vol. 20, no. 2, 2009, pp. 359-397.

TrappK., *State Responsibility for International Terrorism*, Oxford University Press, Oxford, 2011.

WestraL., S. Juss, T. Scovazzi, *Towards a Refugee Oriented Right of Asylum*, Routledge, 2016.

YoungW., D. Stebbins, B. A. Frederick, *Spillover from the Conflict in Syria*, RAND Corporation, Santa Monica, 2014.

Mihajlo VUČIĆ

Research fellow, Institute of International Politics and Economics, Belgrade

THE UNIVERSAL RIGHT OF THE STATE TO USE FORCE IN SELF DEFENCE IN THE SPECIAL CONTEXT OF THE WAR IN SYRIA

Summary

The war in Syria has created a special context in which some innovative interpretations of classical legal institutes have arisen. The right to use force in self-defense as guaranteed by Article 51 of the UN Charter is a universal right which follows from the natural right of every state to freely exist. However, the peculiarity of the Syrian war has prompted a peculiar interpretation of this right. This peculiar interpretation, however, clashes with the natural right of every state to be sovereign on its territory. If the right to use force on the territory of the state host to the activities of the non-state actor such as ISIS in Syria would be claimed by the state attacked by the ISIS, that would require an application of several steps in order to limit this use of force. Hence, this situation invites the application of the “unwilling or unable test” to justify the use of force against ISIS within Syrian territory. The UN Charter, or the international law in general, do not provide guidance regarding an armed conflict between a non-state actor and a state within another state. Therefore, if the threat is still overlooked by the United Nations or the international community, then there are chances that the threat-affected states may become involved in proxy wars for the protection of their security and interests.

Keywords: *self-defense, use of force, sovereignty, Syria.*

Рад је предат 20. априла 2018, а након мишљења рецензената одлуком одговорног уредника одобрен за штампу.